

Ольга Яблонська

Літературознавча рецепція творчості Лесі Українки ювілейного 1971-го: часопис «Визвольний шлях»

Мета статті – проаналізувати специфіку літературознавчої рецепції творчості Лесі Українки ювілейного 1971-го на сторінках часопису «Визвольний шлях». В основі **методології дослідження** – культурно-історичний підхід, за допомогою якого відтворено об'єктивну картину літературознавчої рецепції творчості Лесі Українки в діаспорі. З огляду на специфіку матеріалу аналізу використано елементи компаративного підходу.

Результати. У публікації зацентровано на протилежній ідеологічній платформі підрадянського та діаспорного літературознавства. Схарактеризовано специфіку літературознавчих публікацій, присвячених творчості Лесі Українки, ювілейного 1971-го в часописі «Визвольний шлях». Вагомість суспільно-політичного складника видання пояснює увагу до ідеологічних акцентів у проблематиці публікацій. Частина статей є передруками відомих студій М. Зерова, Д. Донцова, Є. Маланюка та Р. Задеснянського. Тому дослідницьку увагу скеровано до статей, які вперше надруковано в цьому журналі. Зокрема схарактеризовано дослідження О. Воропая як статтю оглядового характеру, в якій зацентровано провідні мотиви творчості письменниці. Окреслено проблемно-тематичні аспекти літературознавчих розвідок Р. Кухаря та Д. Козія. Зауважено наскрізність ідеологічного прочитання драматичної поеми Лесі Українки «Оргія» у статті Олени Звичайної «Хор панегіристів». Студія С. Наумович «Леся Українка й Марсель Пруст» – компаративного характеру.

Схарактеризовано також проблемно-тематичні особливості поетичних творів, присвячених Лесі Українці.

У **висновках** наголошується на різноплановості рецепції творчості Лесі Українки в діаспорному літературознавстві.

Ключові слова: історія українського літературознавства, рецепція творчості Лесі Українки, стаття оглядового характеру, культурно-історичний метод, компаративістика, ідеологічний аспект, часопис «Визвольний шлях».

Вступ

Ювілейний рік зобов'язує зробити підсумки, звернути увагу на проблемні місця, накреслити нові напрямки діяльності. Ювілейний рік класика літератури зобов'язує і науковців, і громадськість не тільки вшанувати пам'ять, а й звернутися до спадщини, усвідомити концепти послань, осмислити актуальність. Вшанування має багатоаспектний вимір: від видання творів і літературознавчих

досліджень до впорядкування музеїв, спорудження пам'ятників і створення науково-популярних публікацій та передач у засобах мас-медіа.

До столітнього ювілею української літератури Леся Українка створила відому поезію, в якій увиразнила думку про громадянське покликання співця поневоленого народу. До столітнього ювілею української літератури І. Франко у «Великих роковинах» актуалізував державотворчу ідею. Того ж 1898 р. у Львові Наукове товариство імені Тараса Шевченка починає видавати літературно-науковий і громадсько-політичний часопис «Літературно-науковий вістник», який об'єднає українців, розмежованих кордонами імперій.

1914 р. – «німий ювілей» Т. Шевченка: «темне царство» продовжувало боятися поета, що став творцем нації.

Боялася сили мистецтва й нова імперія зла: створений до 100-ліття М. Коцюбинського фільм С. Параджанова під час прем'єрного показу став майданом спротиву політиці репресій радянського режиму.

1971 р. – 100-ліття від дня народження Лесі Українки, М. Вороного, В. Гнатюка, А. Кримського, В. Стефаніка, Л. Мартовича, Б. Шульца та інших. Закономірною є увага наукової громадськості до цих постатей. Окремою темою дослідження може бути зіставлення радянських догм і стандартів літературознавства з домінантою ідеологічного пропартійного прочитання та можливістю презентувати різні методології, не оминати текстів, невгодних радянській кон'юктурі, в діаспорі. Таке протиставлення ще більше промітне в ювілейний рік. Та й не всіх видатних ювілярів згадували в Україні та за її межами.

Напередодні 100-літнього ювілею Лесі Українки Українська Вільна Академія Наук видала дослідження О. Косач-Кривинюк «Леся Українка. Хронологія життя і творчості» (Косач-Кривинюк, 1970). 1971 р. і в Торонто (Українка, 1971a), і в Нью-Йорку (Українка, 1971b) вийшла друком «Бояриня» Лесі Українки, текст, який у радянській Україні свідомо було вилучено на десятиліття.

Часопис «Визвольний шлях» – орган українських націоналістів в екзилі, відповідним є і контент видання. Націєтворчі ідеї Лесі Українки суголосні платформі націоналістів. Мета публікації – дослідити специфіку літературознавчої рецепції творчості Лесі Українки ювілейного 1971-го на сторінках журналу «Визвольний шлях».

Більшою мірою часопис «Визвольний шлях» – в центрі уваги істориків (Т. Дорохіна, М. Лашко, У. Назимок, Ю. Голубничка-Шленчак) і журналістикознавців (М. Тимошик). Окремі аспекти проблеми простежено в нашій публікації (Яблонська, 2016).

Методи й методика

В основі **методології дослідження** – функціональність культурно-історичного підходу, за допомогою якого відтворено об'єктивну картину літературознавчої рецепції творчості Лесі Українки в діаспорі. З огляду на специфіку матеріалу використано елементи компаративного підходу.

Виклад основного матеріалу

Чимало літературознавчих досліджень, опублікованих на сторінках часопису «Визвольний шлях» упродовж 1971 р., є передруками з відомих видань, подекуди із скороченнями. Це, зокрема, статті М. Зерова «Леся Українка» (Зеров, 1971) (із книжки «До джерел», 1926; перевидання 1943; 1967), Д. Донцова «Поетка-пророчиця (Леся Українка)» (Донцов, 1971) (із видання «Туга за героїчним», 1953), Є. Маланюка «До роковин Лесі Українки (13.11.1871)» (Маланюк, 1971) (із першого тому «Книги спостережень», 1962) та Р. Задеснянського (псевдонім Р. Бжеського) «Від угодовства до національної зради («Бояриня» Лесі Українки)» Задеснянський, Р. (1971a) і «Злочин зради перед судом сумління (Драматична поема Лесі Українки «На полі крові»)» Задеснянський, Р. (1971b) (із Т. 4 видання «Критичні нариси», Критична думка). Дослідницьку увагу насамперед скеруємо до статей, які вперше надруковано в цьому журналі.

Стаття О. Воропая «Леся Українка (У 100-річчя з дня її народження)» має оглядовий характер. У вступній частині зацентровано на ювілеї письменниці, однієї «з найбільших наших поетів-мислителів», чия творчість займає «одне з перших місць в українській літературі» (Воропай, 1971: 5). У першій частині презентовано основні віхи біографії Лесі Українки, другу і третю – присвячено огляду її поезії та драматичних поем, у четвертій – схарактеризовано ідейні акценти «Боярині». О. Воропай доречно наголошує: «Леся з самого раннього дитинства виховувалась як свідомо українка, і своє літературне ім'я «Українка» прийняла ще зовсім малою дівчиною, як тільки почала писати вірші» (Воропай, 1971: 5). Автор статті простежує становлення сильних, вольових настроїв в її поезії, підкреслюючи, що навіть «в останній своїй поезії, написаній тиждень до смерті, Леся Українка висловила тверду віру в

те, що український народ звільниться з-під чужинецької неволі і Рідний Край –

“... встане

Розправить руки грізні

І вмить розірве на собі

Усі дроти залізні...”» (Воропай, 1971: 7).

У драматичній творчості Лесі Українки О. Воропай виокремлює як одну з найголовніших проблему «визволення українського народу з московської неволі. Поетеса бачила подібність між становищем українського народу і становищем юдеїв у вавилонському полоні. Тому темі вавилонського полону присвятила кілька драматичних поем, порушуючи і пов'язуючи в них найпекучіші проблеми українського життя» (Воропай, 1971: 8). У такому аспекті схарактеризовано «Вавилонський полон» і «На руїнах». «Оргію» дослідник вважає однією з найкращих драматичних поем; тут авторка «в яскравих образах показала, що поневолювач намагається загарбати культуру й мистецтво поневоленого народу. Це ж бо часто буває і з нашою українською культурою, з нашим мистецтвом. Щоб висловити свої думки про українську дійсність в умовах цензури гнобителів України, Леся Українка обрала і тут неукраїнське тематичне тло. <...>. Символіка драми прозора: підневільна Еллада – це Україна, а римські завойовники – це московські завойовники України. В героїчній постаті Антея Леся Українка показує тих українських людей, які високо цінять рідне мистецтво, не віддають його на поталу поневолювачам і не хочуть працювати для їхньої культури» (Воропай, 1971: 9). О. Воропай переконаний, що таким непримиренним борцем за волю рідного народу, як Антей, «була і Леся Українка, що своїм могутнім талантом служила своєму народові, рідному національному мистецтву, своїй рідній українській музі», яка в ранній поезії «На роковини Шевченка» «дала обітницю:

Ми, як ти, минати будем

Чужії пороги,

Орать будем свої ниви,

Рідні перелоги» (Воропай, 1971: 9).

Характеризуючи «Бояриню», дослідник наголошує на актуальності драматичної поеми, «сюжет якої взятий з історії України, з часів руїни. Як відомо, ця доба схожа була на стан України за часів Лесі Українки і подібна вона й на сучасний стан нашої батьківщини, бо ж поневолювач України все той самий: російська імперія. І тому поетка

в образі минулого України відтворила новітні ідеї, розв'язала найпекучіші проблеми своєї сучасності» (Воропай, 1971: 10). Так, «в образі Степана поетка показала тих українських людей кінця ХІХ-го та початку ХХ століть, які служили ворогові. Відірвавшись від маси, від народу, від активної боротьби, ті люди фактично виконували ролю зрадників української національної справи.

В особі Оксани Леся Українка показує національно-свідомих людей, які розуміють, що тільки активна боротьба за визволення свого народу може дати позитивні наслідки» (Воропай, 1971: 11).

У висновкових міркуваннях О. Воропай також акцентує на злободенності провідних ідей творчості Лесі Українки, які «не втрачають ні своєї свіжості, ні актуальності як для нас, так і для майбутніх поколінь» (Воропай, 1971: 11).

У побудові тексту використано обрамлення: про факти з біографії (смерть і поховання) згадує автор і на завершення, розгортаючи думку про віру письменниці в щасливе майбутнє української нації та невмирущість поетичного слова (Воропай, 1971: 11).

Упродовж 1971 р. на сторінках «Визвольного шляху» опубліковано й пошукові філологічні статті, зокрема Р. Кухаря, Д. Козія та Софії Наумович.

Дослідження наукової проблеми «Клясичність драматичних творів Лесі Українки на тлі переломової доби» Р. Кухар починає з теорії європейської драми ХVІІІ ст., здобутками якої, на його думку, були «критична література, основана на дослідях Шекспірових драм, і своєрідне “новум” – театральні періодики» (Кухар, 1971: 179). Дослідник робить висновок, що «почавши з доби Лессінга, Гете і Шіллера, форма і зміст клясичної драми відзначалися певними особливостями, що, в свою чергу, звіщало прихід нової, романтичної доби. Ця “переломова” стадія у розвитку драматичної теорії, як зреформована клясична теорія, яскраво позначилася на драматичних творах нашої поетки» (Кухар, 1971: 179).

Аналізуючи висновки своїх попередників, дослідників драматургії Лесі Українки, Р. Кухар також зауважує класичний вплив на жанрову форму її творів (І. Ямпольський про діалог «Три хвилини»; Б. Якубський про діалогічну форму творів «Айша та Мохаммед» і «В дому роботи, в країні неволі» та ін.).

В осмисленні тематичних аспектів Р. Кухар, звертаючись до висновків Г. Лессінга («Гамбурзька драматургія») про те, що «герої

християнських трагедій звичайно бувають мучениками» (Кухар, 1971: 180), простежує, наскільки українській письменниці був близький цей проблемно-тематичний комплекс. Зокрема, дослідник бачить, що у психології Руфіна («Руфін і Прісцілла»), раба-неофіта («У катакомбах») вже є «зреформовані погляди на “воюючого християнина” з Лессінгової теорії» (Кухар, 1971: 180).

Р. Кухар зауважив, що класичність «Руфіна і Прісцилли» «та інших однорідних творів» Лесі Українки, «згідно з Лессінговою класичною теорією, <...> визначають такі елементи: класична тематика, а особливо драматична побудова з прикметними давніших зразками трагедії п'ятьма діями, як і трагедійний сенс, з одночасним символічним душевним проясненням героїв, типічним для трагедій компонентом, наприкінці четвертої дії» (Кухар, 1971: 181–182).

Дослідник відкидає закид критики щодо «несценічності» драматичних текстів Лесі Українки: «Письменниця ніколи не вважала більшість своїх драматичних писань за придатні для сцени; вона просто брала найскладнішу літературну форму <...>, а до того ж, зокрема в перших її творах, драматична колізія відбувалася не між героями, а між ідеями» (Кухар, 1971: 182). Р. Кухар розвиває думку Б. Якубського про те, що драми Лесі Українки це «не т. зв. “драми життя”, а “драми ідей”, одвічних проблем» (Кухар, 1971: 182).

Розглядаючи вплив античної літератури на писемність ХІХ ст., автор статті «Класичність драматичних творів Лесі Українки на тлі переломової доби» пише, що в цей період українська література «обминала античні теми й форми, що мали, як відомо, такий вийнятковий вплив на літературний розвиток інших європейських народів» (Кухар, 1971: 183). Як виняток згадано І. Котляревського, П. Гулака-Артемівського та П. Куліша. Але при цьому Р. Кухар оминув драматургію М. Костомарова, зокрема «Переяславську ніч» як драму ідей. Натомість кінець ХІХ ст. розглядає як час популярності перекладів з античної літератури та наступних етапів європейського письменства. Окрім контексту часу, дослідник згадує факти з біографії письменниці («відоме ставлення в родині Лесі сцен із Гомерової “Ілліади” та “Одіссеї”») (Кухар, 1971: 184)).

Наступний аспект студії Р. Кухаря – вплив філософії та естетики Й. В. Гете («Про епічну й драматичну поезію») і Ф. Шиллера («Про

трагедійне мистецтво»). Зокрема, Й. В. Гете наголошував, що на часі має бути не питання форми драматичних творів, а змісту, і саме «внутрішня форма мусить проникнути наскрізь усі інші форми. Тоді не буде звичаєм письменників брати будь-яку трагічну подію як матеріал для своєї драми, чи включати будь-яку історію у свій драматичний твір. І власне клясичний добір тем Лесі Українки дуже згідний із тією Гетовою тезою» (Кухар, 1971: 184–185).

Ф. Шиллер «висловлює загально співзвучні погляди з Арістотелевими дефініціями трагедії» (Кухар, 1971: 185). Р. Кухар так інтерпретує бачення Ф. Шиллера: «трагедія – поетичне наслідування дії, яка заслуговує на співчуття, тому й трагедійне наслідування треба відрізнити від історичного; трагедія має поетичне, а не історичне закінчення, себто – вона представляє дію, завданням якої є зворушити нас, очарувати нашу душу з допомогою викликаного піднесення почувань. Завданням трагедії є підпорядкувати в потребі історичну правду поетичним законам, трактувати предмет згідно з вимогами трагедійного мистецтва, навіть всупереч історичній правді» (Кухар, 1971: 185). Суголосність Лесі Українки в тому, пише дослідник, що «вона свідомо вибирала античні теми, які служили їй за аналогію для гострого зображення сучасности» (Кухар, 1971: 185). Р. Кухар спостеріг своєрідну спадкоємність ідей: «Як висновок свого есею, Шиллер висуває погляд, що перекликається з Гетовим принципом “гуманности” з трактуванні трагедійного предмету. Трагедія – наслідування дії, яка передає страждання людини» (Кухар, 1971: 186); «У своїй передмові до “Розбійників”, Шиллер бере до уваги етичну сторінку трагедії; а творчість Лесі Українки вказує на її ідейне пов’язання з німецькою літературою переломової, клясично-романтичної доби, зокрема, з творчістю Шиллера» (Кухар, 1971: 186).

Погляди Й. В. Гете та Ф. Шиллера на суттєві риси драматичної поезії, а особливо трагедії, твердить Р. Кухар, «висувають саме ті моменти, які бачимо в “Кассандрі” та в інших творах Лесі Українки, позначених новим, клясично-романтичним трактуванням предмету» (Кухар, 1971: 186). Водночас «незважаючи на велику пошану до комплексу грецької трагедії, її зовнішніх та внутрішніх компонентів (високої поетичної форми та морального принципу), в драмах Лесі Українки вже нема формального підходу французького

псевдоклясицизму, з його невірливим придержуванням “букви закону”. Зберігання в основних питаннях драматичного мистецтва духу класичних зразків, а не псевдокласичного наслідування, мало ще ту послідовність, що в драматичних творах Гете і Шіллера та особливо в драматичних поемах Лесі Українки вже нема штучних правил давньої і розв’язливих формул новішої театральної композиції, тому згадані автори здобули собі славу творців радше літературних, ніж сценічних драм» (Кухар, 1971: 186–187).

Розвиваючи думку М. Тершаковця про спорідненість драматургії Лесі Українки та Ф. Шіллера, автор статті твердить: «Схожість творчих процесів Лесі Українки та Шіллера бачимо в побудові форми, зокрема метрики, літературних жанрів, тематики, поетичних метод (включно з піднесеним риторичним стилем, добірною мовою тощо), обговорюваних вище принципів класично-романтичної драматичної техніки, провідних творчих мотивів (зокрема трагедії шляхетних жінок), характеристичні персонажів (відсутність “чорно-білої” методи), теж у ділянці естетики (між іншим, протиставлення природи цивілізації, напр., в “Розбійниках” Шіллера або в “Лісовій пісні” Л. Українки), а навіть в особистій життєвій філософії поетів (ідеалізм, широдемократичні переконання, тираноборство і т. д.)» (Кухар, 1971: 187).

Зіставлення творчості Ф. Шіллера та Лесі Українки Р. Кухар здійснює на різних рівнях: «Крім багатьох елементів технічного характеру, що спільні творчості Шіллера і Лесі, зокрема їхнє відмежування від суто театральних ефектів (що, в наслідку, призвело до кваліфікування їхніх драм радше “літературними”, ніж “сценічними”), або ж форми віршованої драми (для Лесі це тим більше помітне, що в її період форма віршованої драми, чи драматичної поеми, вже завмирала, як у нашій так і в драматичній літературі західньо-європейських народів), – помітна близькість їх особистого світогляду. Як приклад, прихильна Лесина оцінка Шіллерового “Вільгельма Телля”, головно за роллю, яку віддав він масі-героєві в цій творі, спертому на правдиво-демократичних переконаннях. Помітні й загальний ідеалістичний тон їхньої творчості та ідейне насичування їхніх творів» (Кухар, 1971: 188).

Автор розвідки вказує на ідейну суголосність: «ідейні поезії Шіллера (з елементами вдумливості, багатством і різноманітністю чуттєвої скалі, тонким ліризмом, то драматичним силою

зображенням) <...> мають свої ідейно насажені відповідники в Лесиних поезіях, як ось: “Негода”, “Єврейські мелодії”, “Граф фон Ейнзідель”, “Контра спем сперо”, “Фіят нокс”, “Слово, чому ти не твердая криця” і т. д. Ця ідейна спорідненість ще більше помітна в поемах, де чимало спільних елементів: філософічна поглибленість, часто історична тематика (зокрема антична, або мітологічна), мотив високого післанництва поета, його суспільної ролі, загальнолюдські ідеали, волелюбні кличі, ідеї лицарства, тираноборства тощо» (Кухар, 1971: 188–189). Об’єднує письменників і увага до античної тематики. Р. Кухар простежує спільність різновидів таких драматичних жанрів, як драматична поема, віршована драма, трагедія, прозові драми, драматичні фрагменти тощо, а в метриці – використання неримованого п’ятистопного ямба (Кухар, 1971: 189). На думку Р. Кухаря, «ще більшу спорідненість, ніж метричну, завважуємо в мові обидвох поетів – тонкій, піднеслій, риторичній. Це значною мірою видно і в їх прозових драматичних творах» (Кухар, 1971: 189). А найбільша спорідненість – «в ділянках духової атмосфери, ідейного змісту» (Кухар, 1971: 190); відчувається «спорідненість духового клімату», «обидвом їм був питомий ідеалістичний напрямок філософії, літературний клясицизм на межі з романтизмом <...>, любов до природи – в протиставленні до цивілізації, свідомість призначення поета, як героя, пророка, співця і борця за волю свого народу. Спорідненість духового клімату в їхніх творах також помітна. Це стосується і до загального трагедійного тону творів, наявності трагічних постатей жінок <...>» (Кухар, 1971: 190).

Р. Кухар підкреслює, що «Лесі Українці будо властиве ідеалістичне, містичне розуміння поетичної творчості. Життєвий і літературний світогляд поетки пов’язаний переважно з ідеалізмом-романтизмом. Шіллер був найвизначнішим представником ідеалістичного напрямку з німецької поезії. <...> Шіллер по-своєму “пережив” клясицизм і його творчість становить своєрідний перехід до романтизму» (Кухар, 1971: 190).

У статті зауважено, що деякі літературні теми Лесі Українки «тотожні з Шіллеровими, напр., Лесина драматична поема “Кассандра” і Шіллерова балада про Кассандру або Лесин сонет “Остання пісня Марії Стюарт” і Шіллерова трагедія “Марія Стюарт”».

Л. Білецький зокрема підкреслює вплив Шіллерової баляди на драматичну поему Л. Українки, «Кассандру» (Кухар, 1971: 191). Р. Кухар робить висновок, що «Лесина Кассандра – одна з духових Прометеевих дочок, що дає перевагу життєвій боротьбі над особистим щастям. Шіллерова ж баляда побудована на основному мотиві антитези знання незнанню» (Кухар, 1971: 191). Актуальність цього твору Лесі Українки «виявляється головно з її ідейному змісті: щоб змінити хід подій, замало самого знання, треба волі до дії, до боротьби» (Кухар, 1971: 192).

Дослідник вважає, що «як і Шіллерові, драматичні твори Лесі Українки зараховуються до “драм ідей”» (Кухар, 1971: 192). На його думку, «Руфін і Прісцілла» «чи не найбільше своєю ідеалістичною філософією, піднесеною духовою атмосферою, зокрема мовними засобами, риторичним стилем <...> нагадує однорідний Шіллерів стиль» (Кухар, 1971: 192); тут «зречення земної любови заради небесної має прекрасне віддзеркалення в духовому світі шляхетної Прісцілли. Постать Прісцілли – одна з головних для пізнання Лесиноного світогляду, вона надихана, спільною із Шіллеровою, філософією трансцендентного ідеалізму» (Кухар, 1971: 192).

На основі статей Лесі Українки «Європейська соціальна драма в кінці ХІХ ст. (Критичний огляд)» та «Нові перспективи і старі тіні» дослідник робить висновок, що письменниця «не лише вивчила Шіллерове трактування маси і його високо-моральні типи героїнь, а й симпатизувала зі щирими і достойними героїнями його трагедій» (Кухар, 1971: 193).

Треба зауважити, що студія Р. Кухаря «Клясичність драматичних творів Лесі Українки на тлі переломової доби», як і інші його статті, знайшла творче продовження в монографії «До джерел драматургії Лесі Українки» (Кухар, 2000).

Проблемам поезики присвячено студію Д. Козія «Проблема трагічної провини у драматичних творах Лесі Українки». Тут насамперед окреслено світоглядні та теоретичні засади. Нагадавши, що в листі до А. Кримського 1911 р. Леся Українка засвідчила свій трагічний світогляд, дослідник рефлексує: «Мати ж трагічний світогляд означає дивитися на світ життя як на арену взаємозаперечення, непримиренних суперечностей, неминучих

конфліктів. <...>. Трагічний герой – це вольова людина, що в змаганні за цінності – справжній, а інколи й примарний – важить життям. Формою трагічного змагання треба вважати й самопожертву великої людини, що жертвує собою для високих моральних цінностей, утрата яких позбавляє життя властивого сенсу й значущості» (Козій, 1971: 1043).

Д. Козій виокремлює, за Ю. Кляйнером, такі форми трагізму, як «трагізм розтращуючої долі (пор. Цар Едіп Софокла), трагізм надмірної могутності зла, трагізм конфлікту вартостей, нездатних до співіснування, трагічний революціонізм, трагізм самопожертви» (Козій, 1971: 1043), вважаючи провину вузлом трагізму (Козій, 1971: 1043–1044).

Дослідження драматичних текстів Лесі Українки Д. Козій розпочинає з аналізу різновидів трагічної провини.

Порівнюючи постаті Міріам із драматичної поеми «Одержима» та Йоганни, жінки Хусова, з однойменного твору, автор статті вважає, що їм притаманне «поглиблене моральне почуття, яке доводить до конфлікту з оточенням», але «Міріам сміло підіймає зброю, Йоганна ж нездатна до конфлікту» (Козій, 1971: 1045). На переконання дослідника, постать героїні «Одержимої» «займає виняткове місце в галерії трагічних персонажів Лесі Українки», бо «сама свідомо стягає на себе провину, а з нею – свою загибель» (Козій, 1971: 1044). Йоганна «в суті речі, <...> сама покинула Учителя, бо не хотіла розбивати родини. Але її жаль нас не дивує. Вона не може засудити себе за великий порив, який наказав їй піти за Учителем і дав їй можливість відкрити новий світ душі. Все ж у її крику бринить не тільки жаль, а й неартикульоване почуття провини, бо ж вона відчула, що – пішовши за голосом “вищої повинности” – завершила з дороги й опинилася в безвихідді» (Козій, 1971: 1045–1046).

Інша ситуація зображена в драматичній poemі «У пущі», «герой якої, молодий ентузіаст-різьбар Річард Айрон, не допускає думки про будь-який компроміс із противником, коли йде про захист високих цінностей життя: волі сумління й волі мистецької творчості» (Козій, 1971: 1046). Але герой зазнає поразки, бо в новій оселі, де Річард Айрон знайшов працю, хоч «ніхто не накладає обмежень на його мистецьку творчість, але й ніхто не проявляє будь-якого зацікавлення мистецькими творами. В атмосфері духової мертвоти творчий геній марніє. Усвідомивши цей болючий факт, він з тугою згадує той час, коли мусів змагатися за право вільно творити, але в тому змаганні

росла його сила» (Козій, 1971: 1046). Митець осуджує себе, проте це безневинна провина.

Етичний парадокс життя простежує Д. Козій у творі «Руфін і Прісцілла», тут «ідея трагічної безневинної провини розгортається особливо яскраво <...>» (Козій, 1971: 1047).

Літературознавець зауважує, що «почуття трагічної провини ускладнюється в обставинах, які вимагають від людини *вибору між двома високими* (виділення косим шрифтом тут і далі належить автору цитати. – О. Я.) цінностями, з яких одною доводиться пожертвувати» (Козій, 1971: 1047). Так складається ситуація для адвоката Мартіяна з однойменного твору.

Співець Антей («Оргія»), рятуючи честь дружини Неріси, зраджує своїм етичним принципам. Але, як виявилось, його жертва була даремною, і обурений Антей вбиває дружину. «Убиває й сам себе з почутті моральної безвиході <...>. Але засудивши себе, він спокутував свою провину, і постає перед нами як трагічна постать» (Козій, 1971: 1049).

Проблема трагічної провини перед батьківщиною розгортається в драматичній поемі «Бояриня»: «Письменниця показує, як її героїня виростає в ході дії і стає трагічно-великою левицею, яка гине в залізній клітці; але левицею з людською моральною свідомістю, яка так само мужньо приймає смерть, як мужньо приймає її Антей» (Козій, 1971: 1049–1050).

На думку Д. Козія, дуже складну моральну ситуацію змальовує Леся Українка в драматичній поемі «Кассандра» (Козій, 1971: 1050). Літературознавець вважає, що головна героїня твору «особливо сильно обтяжує <...> своє сумління в двох моментах:

Вона обіцяє вийти заміж за ненависного їй царя Ономая, що ставив у залежність від її згоди військову допомогу троянцям» (Козій, 1971: 1050). І другий: «коли привели до неї грека Сінона, що залишився під Троєю після удаваного відступу греків», тоді спогад про коханого позбавив її сили (Козій, 1971: 1050).

Д. Козій полемізує з думкою радянського літературознавця О. Білецького, який твердить, що Трою зруйновано внаслідок фатальної нерішучості Кассандри, її «трагічної провини» (Козій, 1971: 1050–1051). Аргументами слугують такі два моменти, які

спростовують це твердження. «Перший момент: В останній сцені драматичної поеми письменниця показує зустріч Кассандри і Паріса. Це було тієї ночі, коли мала впасти Троя», тоді героїня докоряє братові його безпечною безтурботністю. У відповідь той закидає, що й Кассандра не скористалася своєю зброєю; усвідомлюючи це, вона просить Паріса її простити. Другий момент, коли Кассандра усвідомила свою трагічну провину, настав тоді, коли пророчиця «глибоко затривожена тим, що ніхто не стереже Трої, що сторожа спить п'яна, подається до царського палацу, щоб підняти на ноги ватажків. Але звідти виходить їй назустріч Сінон з еллінськими ватажками. Пророчиця усвідомлює безвихідну ситуацію і кричить у розпачі: зрада, зрада!» (Козій, 1971: 1051).

Окрім того, Д. Козій розвиває думку про те, що Леся Українка створила також такі «типи людей, які не допускають голосу сумління до свідомості і, обтяживши себе провиною, заглушують у собі почуття провини. Для душевної сліпоти характеристичні бувають два моменти: 1) духовна непробудженість і 2) намагання зіпхнути до підсвідомості все те, чого людина мусить соромитися, що мусить приховувати» (Козій, 1971: 1051). Означену проблему душевної сліпоти дослідник розглядає на матеріалі драматичних творів «На полі крові» та «Камінний господар».

«Лісову пісню» Д. Козій розцінює як містерію буття, оскільки «на межі трагічного розгортаються перспективи духової завершеності буття. Вона показує, що трагічне становить тільки перехідний момент життя і на певному його етапі стає чинником внутрішнього перетворення людини» (Козій, 1971: 1053–1054). За спостереженням дослідника, у творі можна виокремити три етапи життя, образно окреслені як весна, літо і осінь життя (Козій, 1971: 1054). Весняний етап характеризується раптовим пробудженням «співочої душі. У цю добу молода людина творить собі ідеальну дійсність <...>» (Козій, 1971: 1054). Злам і важка моральна криза – під час другого етапу життя, коли «почуттєва й матеріальна сторінки життя диктують людині норми поведінки» (Козій, 1971: 1054). Але зрадивши Мавку, Лукаш «зрадив те, що було найцінніше з його душі. Він занапастив свою душу, бо почав жити неправдою.

Ці муки доводять до нової кризи на зламі життя. <...> Мавка визволила Лукаша від фізичних мук і порятувала його душу. Трагізм самопожертви і безневинної провини осяяні тут внутрішнім переродженням Лукаша» (Козій, 1971: 1054–1055).

Ця та інші студії Д. Козія, присвячені творчості Лесі Українки, увійшли до видання його досліджень «Глибинний етос» (Козій, 1984).

Студія Софії Наумович (справжнє прізвище Ольги-Любомири Гаращук, у шлюбі – Вітошинської) «Леся Українка й Марсель Пруст» порівняльного характеру. Дослідниця підкреслює, що «українська і французька літератури мають багато подібних рис, що їх наші літературознавці, зокрема молодші, повинні б дослідити. Як приклад, можна подати декілька паралель: Сартр – Винниченко, парнасці – неоклясики, Марко Вовчок – Жорж Санд, “Кам’яний господар” і “Дон Жуан” Мольєра та багато інших» (Наумович, 1971: 1186). До речі, останню ідею зреалізувала сама Софія Наумович (Леся Українка, 1971–1980: 109–123).

Порівняння творчості Лесі Українки та М. Пруста обумовлено ще й зовнішнім чинником: 1971 р. – 100-літній ювілей і української письменниці, і французького автора. Софія Наумович простежує такі подібності в біографії письменників, як роль хвороби, драматичні історії кохання, вірність близької людини (Наумович, 1971: 1186). Однак у жанровому плані талант Лесі Українки різноманітний, а М. Пруст – «типовий романіст» (Наумович, 1971: 1186). Ці письменники різного соціального походження, але обоє критикували своє оточення: «Леся Українка належала до української аристократії, але суворо картала її за “брак одержимости”, мілітантності та українського патріотизму. Пруст походив із міщанського, півжидівського роду, намагався підвестись понад свій стан і дістатися до аристократичного “Фобургу сен Оноре” – із снобізму, як казали його сучасники, чи тому, щоб дати в своїх творах картину всіх хиб, обичаїв та зіпсуття аристократії, як твердять сьгоднішні дослідники» (Наумович, 1971: 1186).

Софія Наумович спостерегла їхні спільні риси: «творче горіння і нервозний поспіх, щоб закінчити свої твори», а також те, що «жили вони у час т. зв. “гарної епохи” (“бель епок”): Пруст – у вільній Франції, а Леся

Українка – в поневоленій Україні» (Наумович, 1971: 1188). Останній аспект – скерування дослідниці до нових відкриттів у компаративістиці.

Статтю Олени Звичайної (псевдонім Олени Дельгівської) «Хор панегіристів» присвячено дослідженню актуальності основного ідейного спрямування драматичної поеми Лесі Українки «Орґія». Цей твір дослідниця розцінює як «заповіт негнущості, принциповості й безкомпромісовості мистців супроти окупанта-ворога», зауважуючи, що письменниця вдається до «прозорої аналогії в умовах панування Риму над Грецією, коли зарозумілий загарбник, оволодівши територією, прагнув підпорядкувати собі ще й культуру грецького народу...» (Звичайна, 1971: 1205).

Олена Звичайна простежує, що проблема ролі письменника в суспільстві, «його взаємостосунків із громадою та владою вже від юних літ і протягом цілого життя ніколи не зникала з творчого виднокола Лесі Українки», пригадавши такі твори, як «Місячна легенда» та «Давня казка», ідейне прочитання яких – «жодної підпорядкованості вимогам, які ставить влада, наказуючи або й купуючи сумління поета за гроші, нагороди чи якісь вигоди!» (Звичайна, 1971: 1208). На думку авторки статті, зміст твору «У пущі» – «стосунки мистця з громадою, яка ставить перед ним цілу низку *практичних* завдань, ігноруючи його хист і його власний творчий лет» – певною мірою характеризує взаємини письменниці «з тогочасною українською громадою, яка, не розуміючи її творчих досягнень і прагнень, докучала їй “мудрими” практичними завданнями та порадами» (Звичайна, 1971: 1209). В останній рік свого життя Леся Українка створює «Орґію», текст, у якому звучить заповіт письменниці митцям усіх поколінь: «*Не віддавати своїх талантів на службу ворогові України! <...>*» (Звичайна, 1971: 1209).

Запитання Олени Звичайної «Чи підсоветські письменники-українці виконували Лесин заповіт і чи пам’ятали вони про “страшні народні рани” в часи так щедро поливаних народною кров’ю експериментів, як наприклад, – примусова колективізація та штучно організований голод селян?» (Звичайна, 1971: 1209) звучить риторично. Дослідниця визнає гірку правду: «А може, всі ті письменники, які, пишучи по-українськи, так щедро паплюжили все українське і так завзято кликали до неухильного виконання червоно-московських директив, були виключно москалі та

жиди?! *Ні!* З болем душі доводиться констатувати, що той хор *панегіристів*, який так загонисто співав осанну червоним, Москвою накинута кайданам, складався переважно з *українців!*» (Звичайна, 1971: 1209). Вони перетворювали «спущувані з висот Кремлівських башт директиви й брехні в... які-такі твори для споживання читацькою масою. Авторів цих просоветських творів називали “інженерами людських душ”, і червона Москва, як на ті часи, досить добре їх оплачувала <...>» (Звичайна, 1971: 1210). Згодом таких письменників влада репресувала, це «московська діалектика: жорстока розправа червоної Москви зі своїми *вчорашніми льокаями завжди була, є і, мабуть, довго ще буде* характеристичною рисою цієї діалектики» (Звичайна, 1971: 1210).

Олена Звичайна часто звертається до дослідження В. Чапленка «Пропащі сили: українське письменство під комуністичним режимом 1920–1933» (Вінніпег, 1960), зокрема розвиває думку про письменників, які в цей період не заявили про себе. На думку дослідниці, саме вони й «були виконавцями Лесиного заповіту, бо... *вони не віддавали* свого таланту на службу ворогові України» (Звичайна, 1971: 1211–1212). Це утікачі «з московсько-большевицького наскрізь брехливого ідеологічного фронту», серед яких і авторка статті «Хор панегіристів» (Звичайна, 1971: 1212).

Актуально звучало на сторінках «Визвольного шляху» і художнє слово Лесі Українки: в ч. 1 (274) опубліковано уривки з поезії «І ти колись боролась, мов Ізраїль...» (с. 2), в ювілейному, лютневому, Ч. 2 (274) – хрестоматійний твір «Слово, чому ти не твердая криця» (с. 132), поезію «Якби вся кров моя уплинула отак» (с. 200) та уривок із «Зоря поезії. Імпровізація» (с. 200). Упродовж 1971 р. надруковано також поезії, присвячені Лесі Українці: пропам'ятний текст Лариси Мурович (псевдонім Л. Мак-Тимошенко) «На роковини Лесі Українки» (Мурович, 1971) і присвяту у формі сонета А. Киянки (Оксани Киянки) «Лесі Українці» (Киянка, 1971).

Епіграф до тексту Лариси Мурович обрано з поезії Лесі Українки «Завжди терновий вінець...»: «Крик Прометея лунає / безліч віків скрізь по світі, / він заглушає собою / потужні громи олімпійські» (Мурович, 1971). У тексті уможливлена зустріч двох сильних постатей Лесі Українки – Мавки та Прометея. У полоні Мари Мавка зцілила Прометея, «Ще й кайдани Мавка дивом на руках йому порвала, <...> І тоді з душею заручилась Прометея» (Мурович, 1971). Останні рядки твору сповнені ідеї життєствердного майбутнього України.

Сонет А. Киянки містить чимало алюзій до поетичних образів Лесі Українки: перша строфа («Fait Nox!»), «слово-лезо» («Слово, чому ти не твердая криця...»), «У свій влітала ти з терном колючим / Нев'янучий вінок» («Завжди терновий вінець...»), «Кому життя всміхається крізь сльози» («Contra spem spero!») (Киянка, 1971). У творі виразно зацентровано на таких провідних концептах творчості Лесі Українки, як духовна велич, волелюбність, сила думки, оптимізм.

У грудневому числі часопису розпочато публікацію тексту М. Камінської «Лесея Українка у Вижниці на Буковині» (Камінська, 1971–1972); це відтворення спогадів її батьків: «Мої незабутні дорогі батьки (Ізидор Бобикевич – високоосвічений священник, знав 8 мов; мати Марія – донька М. Устияновича, священника та письменника (Драбчук). – О. Я.) передали мені, як цінний і рідкісний скарб, свої переживання та розмови з Лесею Українкою і її товаришем Климентієм Квіткою. Це під час своєї подорожі по Буковині вони приїхали в липні 1901 р. і до далекого, гірського містечка Вижниці, де мій батько, священник Ізидор Бобикевич, був парохом більше як десять років» (Камінська, 1971–1972: 1368). М. Камінська свідчить: «в <...> дерев'яному домику моїх батьків у далекій Вижниці гостювали дві визначні письменниці: Леся Українка і Ольга Кобилянська, а також найбільший маляр-академік Галичини і Буковини ХІХ-го стол. Кирило Устиянович» (Камінська, 1971: 1373). «Лесея Українка у Вижниці на Буковині» М. Камінської є зразком рецепції спогадів.

Наукова новизна

Зауважено системний характер літературознавчих досліджень, присвячених творчості Лесі Українки, на сторінках часопису «Визвольний шлях» упродовж 1971 р. Уведено в науковий обіг студії Д. Козія, Софії Наумович, Олени Звичайної, мало відомі в сучасній літературній науці.

Підкреслено використання різних методологічних платформ дослідників – від культурно-історичного підходу до компаративістики.

У статті презентовано також поетичні твори Лариси Мурович та А. Киянки, присвячені Лесі Українці. Звернено увагу на текст М. Камінської як зразок рецепції спогадів, що може стати предметом наукових досліджень.

Висновки

Ювілейний дискурс у студіюванні літературознавчих досліджень, присвячених творчості Лесі Українки, дає можливість простежити

певні тенденції. Суспільно-політичні обставини 1971 р. диктували специфіку радянського виміру в Україні. Можливості, не обмежені ідеологічними компартійними настановами, продемонструвало українське діаспорне літературознавство.

Літературознавча рецепція творчості Лесі Українки ювілейного 1971-го на сторінках журналу «Визвольний шлях» засвідчила увагу до культурно-історичного методу (О. Воропай, Р. Кухар, Д. Козій). Стаття О. Воропая «Леся Українка (У 100-річчя з дня її народження)» має оглядовий характер. Найчастіше досліджували драматургію Лесі Українки: Р. Кухар обґрунтував її класичність, Д. Козій схарактеризував проблему трагічної провини.

Олена Звичайна у статті «Хор панегіристів» продемонструвала актуальність основного ідейного спрямування драматичної поеми Лесі Українки «Оргія».

Можливості компаративістики залучено у студії Софії Наумович «Леся Українка й Марсель Пруст».

Література

- Воропай, О. (1971). Леся Українка (У 100-річчя з дня її народження). *Визвольний шлях*, 1 (274), 5–11.
- Донцов, Д. (1971). Поетка-пророчиця (Леся Українка). *Визвольний шлях*, 2 (275), 133–147.
- Драбчук, І. Бобикевичі. URL: <http://davniyhalych.com.ua/novini/item/1154-bobukevuchi?tmpl=component&print=1>
- Задеснянський, Р. (1971a). Від угодовства до національної зради («Бояриня» Лесі Українки). *Визвольний шлях*, 2 (275), 166–178.
- Задеснянський, Р. (1971b). Злочин зради перед судом сумління (Драматична поема Лесі Українки «На полі крові»). *Визвольний шлях*, 3–4 (276–277), 263–272.
- Задеснянський, Р. Критичні нариси. Т. 4: Творчість Лесі Українки. Критична думка.
- Звичайна, Олена (1971). Хор панегіристів. *Визвольний шлях*, 11 (284), 1205–1212.
- Зеров, М. (1971). Леся Українка. *Визвольний шлях*, 2 (275), 148–165; 3–4 (276–277), 273–288.
- Камінська, М. (1971–1972). Леся Українка у Вижниці на Буковині. *Визвольний шлях*, 12 (285), 1368–1377; 1 (286), 70–84; 2 (287), 215–229; 3 (288), 391–402.
- Киянка, А. (1971). Лесі Українці. *Визвольний шлях*, 11 (284), 1204.
- Козій, Д. (1984). Глибинний етос: нариси з літератури та філософії. Торонто: Видання Курсів Українознавства ім. Юрія Липи в Торонті.
- Козій, Д. (1971). Проблема трагічної провини у драматичних творах Лесі Українки. *Визвольний шлях*, 9 (282), 1043–1055.

- Косач-Кривинюк, О. (1970). *Леся Українка. Хронологія життя і творчості*. Нью-Йорк : Українська Вільна Академія Наук.
- Кухар, Р. (2000). *До джерел драматургії Лесі Українки : монографія*. Ніжин : Вікторія.
- Кухар, Р. (1971). Клясичність драматичних творів Лесі Українки на тлі переломової доби. *Визвольний шлях*, 2 (275), 179–193.
- Леся Українка. 1871 – 1971: збірник праць на 100-річчя поетки. Філядельфія : Світовий комітет для відзначення 100-річчя народження Лесі Українки, 1971–1980.
- Маланюк, Є. (1971). До роковин Лесі Українки (13.11.1871). *Визвольний шлях*, 2 (275), 194–199.
- Мурович, Лариса (1971). На роковини Лесі Українки. *Визвольний шлях*, 9 (282), 988.
- Наумович, Софія (1971). Леся Українка й Марсель Пруст. *Визвольний шлях*, 10 (283), 1186–1188.
- Українка, Леся (1971a). *Бояриня: драматична поема*. Торонто: Видання Організації Українок Канади, 1971.
- Українка, Леся (1971b). *Бояриня*. Нью-Йорк: Видавництво Чарторійських, 1971.
- Яблонська, О. (2016). Ювілейний 1971-й: творчість Лесі Українки в дослідженнях і матеріалах часопису «Визвольний шлях». *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині. Вип. 57. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Луцьк, 209–212.

References

- Voropai, O. (1971). Lesia Ukrainka (U 100-richchia z dnia yii narodzhennia) [Lesya Ukrainka (On the 100th anniversary of her birth)]. *Vyzvolnyi shliakh*, 1 (274), 5–11 (in Ukrainian).
- Dontsov, D. (1971). Poetka-prorochytsia (Lesia Ukrainka) [The Prophetess Poet (Lesya Ukrainka)]. *Vyzvolnyi shliakh*, 2 (275), 133–147 (in Ukrainian).
- Драбчук, І. *Bobykevychi* [Bobykevychi]. URL: <http://davniyhalych.com.ua/novini/item/1154-bobykevychi?tmpl=component&print=1> (in Ukrainian).
- Zadesnianskyi, R. (1971a). Vid uhodovstva do natsionalnoi zrady («Boiarynia» Lesi Ukrainky) [From Compromise to National Treason («Noblewoman» by Lesya Ukrainka)]. *Vyzvolnyi shliakh*, 2 (275), 166–178 (in Ukrainian).
- Zadesnianskyi, R. (1971b). Zlochyn zrady pered sudom sumlinnia (Dramatychna poema Lesi Ukrainky «Na poli krovy») [The Crime of Treason Before the Court of Conscience (Lesya Ukrainka's Dramatic Poem «On a Field of Blood»)]. *Vyzvolnyi shliakh*, 3–4 (276–277), 263–272 (in Ukrainian).
- Zadesnianskyi, R. *Krytychni narysy. T. 4: Tvorchist Lesi Ukrainky* [Critical Essays. Vol. 4: The Work of Lesya Ukrainka]. Krytychna dumka (in Ukrainian).
- Zvychainsa, Olena (1971). Khor panehirystiv [Choir of panegyrist]. *Vyzvolnyi shliakh*, 11 (284), 1205–1212 (in Ukrainian).

- Zerov, M. (1971). Lesia Ukrainka [Lesya Ukrainka]. *Vyzvolnyi shliakh*, 2 (275), 148–165; 3–4 (276–277), 273–288 (in Ukrainian).
- Kaminska, M. (1971–1972). Lesia Ukrainka u Vyzhnytsi na Bukovyni [Lesya Ukrainka in Vyzhnytsia in Bukovina]. *Vyzvolnyi shliakh*, 12 (285), 1368–1377; 1 (286), 70–84; 2 (287), 215–229; 3 (288), 391–402 (in Ukrainian).
- Kyianka, A. (1971). Lesi Ukraintsi [To Lesya Ukrainka]. *Vyzvolnyi shliakh*, 11 (284), 1204 (in Ukrainian).
- Kozii, D. (1984). Hlybynnnyi etos: narysy z literatury ta filosofii [Deep Ethos: Essays on Literature and Philosophy]. Toronto: Vydannia Kursiv Ukrainoznavstva im. Yuriiia Lypy v Toronti (in Ukrainian).
- Kozii, D. (1971). Problema trahichnoi provyny u dramatychnykh tvorakh Lesi Ukrainky [The problem of tragic guilt in the dramatic works of Lesya Ukrainka]. *Vyzvolnyi shliakh*, 9 (282), 1043–1055 (in Ukrainian).
- Kosach-Kryvyniuk, O. (1970). Lesia Ukrainka. Khronolohiia zhyttia i tvorchosty [Lesya Ukrainka. Chronology of life and creativity]. New York: Ukrainska Vilna Akademiia Nauk (in Ukrainian).
- Kukhar, R. (2000). Do dzherel dramaturhii Lesi Ukrainky [To the sources of Lesya Ukrainka's dramaturgy]. Nizhyn: Viktoriia (in Ukrainian).
- Kukhar, R. (1971). Клясичність драматичних творів Лесі Українки на тлі переломової доби [The classicism of Lesya Ukrainka's dramatic works against the backdrop of a turning point]. *Vyzvolnyi shliakh*, 2 (275), 179–193 (in Ukrainian).
- Lesia Ukrainka. 1871 – 1971: zbirnyk prats na 100-richchia poetky [Lesya Ukrainka. 1871 – 1971: a collection of works for the poetess's 100th anniversary]. Philadelphia: Svitovyi komitet dlia vidznachennia 100-richchia narodzhennia Lesi Ukrainky, 1971–1980 (in Ukrainian, in English).
- Malaniuk, Ye. (1971). Do rokovyn Lesi Ukrainky (13.11.1871) [To the anniversary of Lesya Ukrainka (13.11.1871)]. *Vyzvolnyi shliakh*, 2 (275), 194–199 (in Ukrainian).
- Murovych, Larysa (1971). Na rokovyny Lesi Ukrainky [On the anniversary of Lesya Ukrainka]. *Vyzvolnyi shliakh*, 9 (282), 988 (in Ukrainian).
- Naumovych, Sofiia (1971). Lesia Ukrainka y Marsel Prust [Lesya Ukrainka and Marcel Proust]. *Vyzvolnyi shliakh*, 10 (283), 1186–1188 (in Ukrainian).
- Ukrainka, Lesia (1971). Boiarynia: dramatychna poema [Noblewoman: a dramatic poem]. Toronto: Vydannia Orhanizatsii Ukrainok Kanady, 1971 (in Ukrainian).
- Ukrainka, Lesia (1971). Boiarynia [Noblewoman]. New York: Vydavnytstvo Chartoryiskykh, 1971 (in Ukrainian).
- Yablonska, O. (2016). Yuvileinyi 1971-y: tvorchist Lesi Ukrainky v doslidzhenniakh i materialakh chasopysu «Vyzvolnyi shliakh» [Anniversary 1971: Lesya Ukrainka's work in the research and materials of the journal «The Path of Freedom»]. *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Lesia Ukrainka i rodyna Kosachiv v istorii ta kulturi Ukrainy ta Volyni. Vyp. 57. Materialy VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Lutsk, 209–212 (in Ukrainian).

Olha Yablonska. Literary reception of Lesya Ukrainka's work in the jubilee year of 1971: the journal «The Path of Freedom». The **aim** of the article is to analyze the specifics of the literary reception of Lesya Ukrainka's work of the jubilee year of 1971 on the pages of the journal «The Path of Freedom». The **research methodology** is based on a cultural-historical approach, which recreates an objective picture of the literary reception of Lesya Ukrainka's work in the diaspora. Given the specifics of the material for analysis, elements of a comparative approach were used.

Research results. The publication emphasizes the opposing ideological platform of Soviet and diaspora literary studies. The specifics of literary studies publications dedicated to the work of Lesya Ukrainka, the anniversary of 1971 in the journal «The Path of Freedom» are characterized. The importance of the socio-political component of the publication explains the attention to ideological accents in the issues of publications. Some of the articles are reprints of well-known studies by M. Zerov, D. Dontsov, E. Malanyuk and R. Zadesnyanskyi. Therefore, research attention is directed to articles that were first published in this journal. In particular, the study by O. Voropai is characterized as a review article, which emphasizes the leading motifs of the writer's work. The problematic and thematic aspects of literary studies by R. Kukhar and D. Koziy are outlined. The continuity of the ideological reading of Lesya Ukrainka's dramatic poem «Orgy» in Olena Zvychaina's article «Chorus of Panegyrists» is noted. S. Naumovych's study «Lesya Ukrainka and Marcel Proust» is of a comparative nature.

The problematic and thematic features of poetic works dedicated to Lesya Ukrainka are also characterized.

The **conclusions** emphasize the diversity of the reception of Lesya Ukrainka's work in diaspora literary studies.

Key words: history of Ukrainian literary studies, reception of Lesya Ukrainka's work, review article, cultural-historical method, comparative studies, ideological aspect, magazine «The Path of Freedom».

Яблонська Ольга Василівна – кандидат філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-2200-6978>; o_jabl@ukr.net